

ทางที่ถูกต้อง

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๕

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ข้อ ๑๐๒๕. ไม่มี ถึงข้อ ๑๐๓๓. นะ ข้อ ๑๐๓๓. ก็ไม่มี

ถาม : ข้อ ๑๐๓๔. เรื่อง “กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์มากค่ะ”

อ่านคำตอบท่านอาจารย์หลายครั้ง เรื่องเวรกรรมที่ทำไว้กับมารดา เข้าใจแล้วค่ะ จะทำตามที่อาจารย์บอก มีสิ่งที่สำคัญมากกว่านั้นคือการปฏิบัติให้พ้นจากทุกข์ พยายามปฏิบัติอยู่แต่รู้สึกว่าย่ำมากค่ะ ต้องใช้ความตั้งใจมาก

ตอบ : ถ้าคนเราสายตาปกติไม่ได้ใส่แว่น ถ้าสายตาสั้น สายตาวาว ใส่แว่นกันแดด สีแว่นต่างๆ มันก็เห็นภาพแตกต่างหลากหลายกันไป ในความรู้สึกของเรา ถ้าเราอยู่กับสังคม เราว่าเราก็คิดของเราถูกนั่นแหละ แต่ความชอบ ความไม่ชอบของเรามันก็มองแตกต่างกันไป

ในความเป็นจริงเวลาเรามองปัญหา ถ้าปัญหาของเรา ปัญหาเฉพาะหน้าของเรา เราก็มองว่าใหญ่โตมาก เด็ดกะ เวลาทำสิ่งใดมันก็ว่าปัญหาของมันใหญ่โตมาก แต่เวลาคนมีประสบการณ์ขึ้นมาแล้ว มันมีประสบการณ์มากขึ้นไปเรื่อยๆ ปัญหามันจะเล็กลงไปเรื่อยๆ นี่ก็เหมือนกัน ปัญหานี้เป็นปัญหาพื้นฐานเลยนะ ปัญหาของเรา ปัญหาในบ้านของเรา ปัญหาในสังคมของเราเป็นเรื่องพื้นฐานเลยละ แต่บางคนที่รับปัญหานั้นได้ บางคนที่รับปัญหานั้นด้วยความทุกข์ยากมาก บางคนรับปัญหานั้นไม่ได้เลย

ฉะนั้น ถ้ามันมีวุฒิภาวะ มีการฝึกฝนมันจะมองภาพนั้นออก ฉะนั้น มองภาพนั้นออกนะ พ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของลูก ฉะนั้น พ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของลูก หลวงตา ท่านพูดบ่อย แม้แต่พ่อแม่เราจะผิดนะ ในเมื่อพ่อแม่ของเราเป็นบุพพชน พ่อแม่ของเราจะ

ทำไมผิดพลาดเลยมันเป็นไปได้หรือ พ่อแม่ของเราก็มีความผิดพลาดบ้าง แต่ความผิดพลาดนั้นก็เป็นเรื่องของปุถุชนใช่ไหม? แต่เรื่องบุญคุณ เรื่องให้ชีวิตนี้มันมีค่ามาก

ฉะนั้น เราต้องมองข้ามความผิดพลาดนี้ไปบ้าง ความผิดพลาดนี้ไง แต่โดยข้อเท็จจริง สัจจะ ข้อเท็จจริงคือการเกิดและการตาย เราต้องรับผิดชอบชีวิตของเราเอง ถ้ารับผิดชอบชีวิตของเราเองเราจะมองเข้ามาตรงนี้ไง ฉะนั้น ถึงบอกว่าในการปฏิบัติมันเป็นเรื่องปฏิบัติแล้วรู้สึกว่ามันช้ำมาก ช้ำมากสิ ช้ำมากเพราะว่าเรื่องของใจนะมันชอบสิ่งที่มันจมอยู่นั้นแหละ มันจมอยู่ที่ไหน? มันพอใจสิ่งใดมันก็ชอบอยู่ตรงนั้นแหละ แต่ถ้ามันผ่านตรงนี้ไปได้มันก็จบ

ฉะนั้น สิ่งที่ว่าอ่านคำตอบหลายๆ หน อ่านคำตอบนะเขาว่าอ่านซ้ำแล้วซ้ำเล่า นี่ฝึกมัน ฝึกมันว่ามันมีมุมมองอีกมุมมองหนึ่งมุมมองที่เรามองไม่ออก ถ้ามองออกแล้วมันจะเข้าใจปัญหานี้ได้ จบ

ข้อ ๑๐๓๕. ข้อ ๑๐๓๖. ไม่มี

ข้อ ๑๐๓๗. ปัญหาครอบครัวอีกแหละ

ถาม : กราบนมัสการ คนที่มีเมียน้อยนี้เขาบาปไหมครับ? ถ้าเขามาแย่งทั้งพ่อไป

ตอบ : นี่ปัญหาครอบครัวหมดเลย เขาถามมานี่ปัญหา

ถาม : มีเมียน้อยบาปไหมครับ?

ตอบ : ถ้ามันเป็นบาป ไปดูสิสังคมมันเป็นสังคมนะ แต่ว่าสังคมของเราเห็นไหม นี่ในทางยุโรปเขาต้องผัวเดียวเมียเดียว เขาถือสิทธิเสมอภาคใช่ไหม? ในเมื่อผู้หญิงก็ต้องมีสามีคนเดียว สามีก็ต้องมีภรรยาคนเดียว แต่ก็กักแอบไว้ข้างหลังมันซ่อนไว้ เพราะอะไร? เพราะว่ามันทนแรงความเร้าใจไม่ไหว

ฉะนั้น

ถาม : มีเมียน้อยบาปไหม?

ตอบ : โดยคิด เห็นใหม่ คิด ๕ นี้คิด ๕ คู่ครองของเรา คือสามีภรรยาถ้าอยู่ด้วยกันมันไม่บาป แต่ถ้ามีเมียน้อยมันบาปไหม? มันคิดคิดตั้งแต่เริ่มต้น มันแน่นอนเลย แต่สังคมทำไมเป็นแบบนี้ล่ะ? สังคมเป็นแบบนี้เพราะค่าสังคมไง ค่าสังคมแล้วก็แบบว่า ศีลธรรม จริยธรรมถ้ามันเข้มแข็งขึ้นมา สิ่งนี้มันเป็นความผิดประเพณีวัฒนธรรม คนถ้าผิดประเพณีวัฒนธรรมเขาไม่กล้าทำ

แต่เนี่ยเขาผิดคิดใหม่? ผิด ผิดประเพณีใหม่? ผิด ทำไมสังคมให้ค่ากันล่ะ? เออ สังคมชาวพุทธทำไมให้ค่ากันล่ะ? เขาผิดใหม่? ผิด แต่ผิดทำไมสังคม นี้ศีลธรรม เพราะศีลธรรมอ่อนแอไง ถ้าศีลธรรมอ่อนแอ นี้สิ่งที่เขาพูดกันบ่อย บอกว่าอย่าไปยกมือไหว้คน โกง อย่าไปยกมือไหว้เขา คนไม่คืออย่าไปยกมือไหว้เขา คนมีสตางค์มานี้ แหม ยกมือไหว้ปรีอ..เลย ก็รู้ที่อยู่ นี้ศีลธรรมอ่อนแอ แล้วศีลธรรมอ่อนแอมันก็เป็นอย่างนี้

ฉะนั้น บาปไหม? ถ้ามันบาปไหม? บาป พอบาปเสร็จแล้วมันเป็นเรื่องสัจจะเลยนะ เรื่องสัจจะ เห็นใหม่ นี้ฝนตก แดดออกมันให้ผลทั้งนั้นแหละ ฉะนั้น เวลาเขามีเมียน้อยเข้ามันบาปไหมล่ะ? มันบาปที่โหนรู้ไหม? บาปที่มันทำลายหัวใจเยอะเยอะไปหมด มันทำลายหัวใจนะ ทำให้คนเจ็บช้ำน้ำใจกันไปทั้งนั้นแหละ ความเจ็บช้ำน้ำใจ เห็นใหม่ ค่าของน้ำใจนะมีค่ากว่าทุกๆ อย่าง คนเรานะ มีกิน ไม่มีกิน แต่ถ้ามีความสุขสงบในใจจะมีความสุขมากนะ คนเรามีกินอ้อมหน้าสำราญ แต่หัวใจมันทุกข์ยากนะเห็นใหม่ ค่าของน้ำใจ

ถ้าเห็นค่าของน้ำใจนี้ศีลธรรมมันเกิดแล้ว ถ้าศีลธรรมมันเกิดขึ้นมามันก็ไม่เกิดตรงนี้ไง เกิดตรงนี้ขึ้นมา เขียนมาเยอะมาก แต่อ่านให้รู้ภาวะปัญหา มันคืออะไรเท่านั้นแหละ เดี่ยวตอบอยู่คนเดียว คนฟังงง หลวงพ่อพูดอะไร เขาพูดมานี้ เขารำพันมาเยอะเลยนะ เรื่องความกระทบกระทั่งกันในครอบครัว แล้วเขามาทำให้เจ็บช้ำน้ำใจ เขารำพันมานี้บาปไหม? เรารู้ว่าบาป ถ้ารู้ว่าบาปแล้วนะ ตั้งใจไว้นะ ตั้งใจเตือนตัวเองไว้ว่าเราอย่าทำอย่างนั้น เราอย่าทำอย่างนั้น สิ่งใดที่คนอื่นไม่ชอบ เราไม่ชอบ เขาก็ไม่ชอบ ถ้าเขาไม่ชอบเราไม่ควรทำแบบนั้น ถ้าไม่ทำแบบนั้นมันก็ไม่บาดหมางกัน

นี่เขาถามว่า

ถาม : มีเมียน้อยบาปไหม?

ตอบ : มันผิดศีลมาตั้งแต่ต้น แต่มันผิดศีลมาตั้งแต่ต้น แล้วมันเป็นบาปเป็นกรรม ทำไมมันเป็นอย่างนี้? ทำไมค่านิยมสังคม เขาเห็นดีเห็นงามกัน เห็นดีเห็นงาม คนที่คิดแบบนั้นไง คนที่ไม่เห็นดีเห็นงามเขาคิดไว้ในใจว่ามันผิด มันผิด มันไม่ดี ทีนี้มันไม่ดี เขาจะกล้าเตือนกันไหมล่ะ?

นี่ในเวลาสังคมเป็นแบบนี้ เวลาสังคมคิดอย่างหนึ่ง พูดอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่ง แต่ถ้าเป็นธรรมนะ นี่ปฏิบัติธรรมสม่ำเสมอ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม คนยกย่อง คนที่ควรยกย่อง ควรกตัญญู คนที่ควรกตัญญู แต่สังคมทำกันไม่ได้ ทำกันไม่ได้มันเป็นมรรยาทสังคม อันนั้นเรายู่กับสังคมไง นี้อยู่กับโลก ถ้าโลกเป็นใหญ่มันมีปัญหาทั้งนั้นแหละ ถ้าธรรมเป็นใหญ่นะ ถ้าธรรมเป็นใหญ่ ผู้ปกครองเป็นธรรม สังคมจะร่มเย็นเป็นสุขมาก ถ้าผู้นำไม่เป็นธรรมมันอยู่กันยาก ถ้าอยู่กันยาก นี่หลวงตาถึงบอกผู้นำสำคัญมาก

ข้อ ๑๐๓๘. นะ

ถาม : ไม่ทราบว่าจะหลวงตาจะอนุเคราะห์หรือไม่ครับ

ตอบ : นี่เขາถามมา เขาถามมาเหมือนกันว่าเขาจะมาหา บอกว่าไม่อนุเคราะห์ครับ ไม่ให้ทำเด็ดขาดครับ ไม่ ไม่มีหรอก เรื่องโลกๆ นะ เรื่องอย่างนี้มันเป็นเรื่องโลกๆ ทั้งนั้นแหละ เรื่องที่ว่าจะอนุเคราะห์ ไม่อนุเคราะห์ นี่ไม่อนุเคราะห์

อนุเคราะห์หมายถึงว่าแสดงธรรมนี่อนุเคราะห์ ในฤทธิ์ในพุทธศาสนานะ อย่างของเราพวกชอบอภิญา ๖ เห็นไหม มีฤทธิ์ คนหนึ่ง ทำเป็นพันคน ร้อยคนชอบมีฤทธิ์อย่างนั้น แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายกย่องมาก ถ้าฤทธิ์นะ การบันลือสีหนาท ฤทธิ์อันนี้มันจะปราบปรามกิเลสในใจของคน กิเลสที่มันเห่อเหิม ถ้ามันเจือธรรมะเข้าไป มันจะยุบยอบลง

ฤทธิ์อันนี้สำคัญ แต่ไม่มีใครทำ เพราะอะไรรู้ไหม? เพราะพูดแล้วมันไม่ได้อะไร ไร แต่ถ้าไปอนุเคราะห์อย่างนั้นนะ โอโฮ ใฮนี่มันเป็นเรื่องโลกๆ ถ้าเรื่องโลกนะ แล้วเวลาอย่างนี้บ๊อบเราก็อยากได้นั้น ยากได้นี้ แต่ก็ยังคิดกันไปเองไง คิดกันไปเองเป็นเรื่องโลกๆ เรื่องโลกๆ มันเป็นเรื่องของโลก ถ้าเรื่องของธรรม เรื่องของธรรมมันไม่มีไร

นี่พูดถึงปัญหานี้มันเป็นปัญหาที่ว่าปัญหามันไม่ใช่ปัญหา ก็เลยไม่อยากจะพูดถึง
ฉะนั้น เวลาเราพูดถึง เรามาพูดถึงปัญหาที่ถาวรา

ถาม : กราบนมัสการหลวงพ่อกับ ผมมีปัญหายากกราบเรียนถามหลวงพ่อก
คือว่าปกติเวลาถาวราผมจะพิจารณากาย แต่คราวนี้มาปฏิบัติที่วัด จิตมันไปพิจารณา
ธรรมคือนิเวศน์ครับ ผมสังเกตว่าตลอดเวลาที่เดินจงกรมจะมีนิเวศน์ตัวต่างๆ เข้ามา
รบกวนจิตตลอด เลยจับเอานิเวศน์มาพิจารณาครับ จะเห็นว่าจิตรับรู้นิเวศน์แต่ละตัวได้
เร็ว-ช้าต่างกัน นิเวศน์ตัวไหนที่เข้ามาแล้วกระเทือนถึงขั้น จิตจะรับรู้ได้เร็วและมันจะ
ดับไป เช่นกามฉันท์ ถีนมิทระ แต่บางตัวจิตจะรับรู้ได้ช้า เช่นพยาบาท วิจิกิจฉา อุทธัจจะ
กุกกัจจะ

(ถามว่า)

๑. นิเวศน์มีหลาย กลาง ละเอียดใหม่ครับ

๒. ถ้าพิจารณาธรรมในธรรม โดยพิจารณาคุณิเวศน์ ต้องปล่อยให้เกิดนิเวศน์ก่อน
แล้วค่อยพิจารณาใหม่ครับ

๓. อุบายในการพิจารณากำจัดนิเวศน์แต่ละตัวครับ

ตอบ : นิเวศน์ นิเวศน์ ๕ ไซ้ใหม่? นี่อุทธัจจะ กุกกัจจะ คือกังวลหาหาอนใจ
ใหม่? นี่มันเป็นความลึกลับสงสัย ความกังวลหาหาอน นิเวศน์ธรรมมันปิดกั้นหมด
นิเวศน์ธรรม ๕ มันจะปิดกั้นการทำสมาธิ แต่นิเวศน์ธรรม ๕ แต่เดิมพูดถึงนิเวศน์ธรรมมัน
ปิดกั้นหมด ฉะนั้น นิเวศน์มีหลาย มีกลางใหม่? มี นิเวศน์นะ ถ้านิเวศน์ เราวิตกกังวลเรื่อง
อะไรล่ะ? อย่างเช่นกลับบ้านนะเอารถไปจอดไว้ เอารถจอดเข้าที่ ไม่เข้าที่ นี่นิเวศน์เกิด
แล้ว ไปสงสัยอยู่กับมัน

เราจะบอกว่าถ้านิเวศน์อย่างหลายก็คือวิตกกังวล นิเวศน์อย่างหลายคือเราวิตกกังวล
เรื่องโลกนี้แหละนิเวศน์อย่างหลายๆ แล้วนิเวศน์อย่างหลายๆ เราไปวิตกไปหมดแหละ
วิตกกังวลไปทุกเรื่องเลย ชีวิตนี้เป็นอย่างไร? คนนั้นจะเป็นอย่างไร? คนนั้นนอนหรือยัง?
คนนั้นไปที่ไหน? ไปแล้วกลับบ้านหรือเปล่า? นิเวศน์ใหม่ มันนิเวศน์ แต่นิเวศน์ไปข้าง

นอก นวัตกรรมไปข้างนอกเราก็เห็นว่านี่มันหายบายๆ ทีนี้พอเราเริ่มจะปฏิบัติกันใช้ใหม่เราจะเห็นโทษไหม เราเห็นโทษนะ

เวลาครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติตะ นีจันท์ จันฆมาร จันท์ เห็นไหม จันท์มันไม่เป็นโทษ ความคิดมันไม่เป็นโทษ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณไม่เป็นโทษ แต่มันเป็นโทษเพราะมันมีต้นหากความทะยานอยากไป มันมีกิเลสบวกเข้าไปไง ถ้ามีบวกเข้าไปมันเป็นโทษ ฉะนั้น บอกนิเวศธรรมเราวิตกเรื่องรถเข้าบ้านแล้วจอดหรือยัง? ลูกหลานมันไปข้างนอกมันกลับมาหรือยัง? นี่คนเขาไปทำงาน นี่มันเป็นกิเลสไหม? มันไม่เป็นหรือก มันไม่เป็นหรือก

อ้าว รถมันมีกิเลสไหม? รถมันเป็นแร่ธาตุมันเป็นกิเลสไหม? แล้วเราไปวิตกกังวลกับมันทำไม? เราวิตกกังวลกับมันเพราะเรามีกิเลสไหม เห็นไหม รูป รส กลิ่น เสียง ไม่ใช่กิเลส รูปอันวิจิตรไม่ใช่กิเลส ต้นหากความทะยานอยากของคนต่างหากเป็นกิเลส แต่ขณะที่ว่ามันหายบายมันไม่รู้ มันไม่รู้นี้ ทุกคนก็วิตกกังวลหมดแหละ นี่ข้าวของเงินทองเป็นของเรา วิตกกังวลไปหมดเลย นี่มันไม่เป็นกิเลสเลย แต่ใจนี้เป็นกิเลส พอเป็นกิเลสใจมันละเอียดแต่เราไม่เห็นมัน มันก็ไปยึดของหายบาย ไปยึดวัตถุขึ้นมาให้เราเห็น ไปยึดของหายบาย นี่นิเวศอย่างหายบายๆ

แต่พอเราปฏิบัติปั๊บ เห็นไหม เรามานี่เราถือศีล ทุกอย่างเราทำสำเร็จไว้หมดแล้ว เราวางไว้หมดแล้ว พอวางไว้หมดแล้ว ถ้าคนมาถือศีล พอมาอยู่วัดณะก็ยังคงคิดอยู่ที่บ้าน คิดไปบ้าน ตัวมาอยู่วัดแต่ใจไปอยู่บ้าน คิดออกข้างนอกไปหมดแหละ คิดแต่เรื่องต่างๆ ไปหมดเลย แต่ถ้าพอมีสติ เออ เอ็งจะบ้าหรือ? มันอยู่ไกลกับเราตั้งหลายร้อยกิโลเมตร คิดอย่างไรก็ทำไม่ได้หรือ เออ มึงจะบ้าหรือ? หยุคเลยนะ พอมีสติจะบ้าหรืออะไรนี้ มันก็จะมาดู พอดูมันเห็นนิเวศของเราแล้ว ถ้านิเวศอย่างหายบาย นิเวศอย่างกลาง นิเวศอย่างละเอียดยังมีไปอีก

นิเวศมีหายบาย มีกลาง มีละเอียด ทีนี้หายบาย กลาง ละเอียดอย่างไร? มันเป็นความคิดอันเดียวกันนี้แหละ มันไปยึดสิ่งที่เป็วัตถุมันก็หายบายแล้ว ถ้ามันยึดอารมณ์ละ? ยึดอารมณ์ละ? ยึดความคิดมันละเอียดเข้ามาแล้ว แล้วเกิดถ้ามันตัน มันตัน เห็นไหม นิเวศธรรมเป็นเครื่องกางกั้น กางกั้น เพราะมันสงสัยมันก็ไปแล้ว เหมือนน้ำมีตะกอนมันกวนอยู่น้ำมันจะใสได้ไหม? ไม่ได้หรือก นี่มันกางกั้นนี้ไง มันใสไปไม่ได้ จิตก็

เหมือนกัน ถ้ามันคิด มันคิดฟุ้งซ่านอยู่มันจะสงบได้ไหม? ไม่ได้ ไม่ได้หรอก ทีนี้พอไม่ได้ พอเราวางข้างนอกหมด วางข้างนอก วางหยาบๆ หมด มันก็เข้ามาที่ตัวมัน เห็นไหม เข้ามาที่ตัวมันถ้าเราจับได้

ฉะนั้น สิ่งทีบอกว่

ถาม : แต่เดิมเราเคยพิจารณากายมาตลอด แต่มาคราวนี้มันจะพิจารณาจิตพิจารณาธรรม คำว่าธรรมในธรรม

ตอบ : ธรรมในธรรมนะ อย่างเช่นคนหัดพิจารณา อย่างคนเรานะอยากจะเอาชนะตัวเอง จับความคิดของตัวเอง จับได้คือรูป อารมณ์ความรู้สึกเป็นรูป จับได้แล้ว พอจับได้แล้วก็แยกนะรูปนี้มันเกิดได้อย่างไร? รูปคือความคิดมันเกิดได้อย่างไร? อ้อ มันมีสัญญา อ้าว พอมีสัญญา สัญญาที่คือสัญญา ถ้าสัญญาคิดได้อย่างไร? มันก็ต้องมีสังขารสังขารมันปรุง อ้อ นี่สังขาร นี่สัญญา นี่สังขาร อ้าว สังขารปรุงมันก็เกิดความรู้ มันต้องเกิดดี เกิดชั่ว เกิดเวทนา อ้อ เวทนาคือรสอย่างนี้ คือความรู้สึกว่าชอบหรือไม่ชอบ อ้าว นี่เกิดเวทนา เกิดเวทนาแล้ว แล้วเวทนามันจะเป็นความคิดได้อย่างไรล่ะ? มันก็ต้องวิญญาณรับรู้ วิญญาณรับรู้ พอครบกระบวนการมันก็เป็นรูป

นี่เวลาคนแยกแล้วนะ คนจับได้นะ คนภาวนาเป็นนะ คนภาวนาบีบจิตสงบ จิตสงบจับอารมณ์ความรู้สึก นี่ก็จับรูป จับอารมณ์ความรู้สึก จับจิต ตัวจิต ตัวอารมณ์ความรู้สึกเป็นรูป เป็นกอง แล้วรูปมันมาได้ได้อย่างไร? สสารมันมาได้ได้อย่างไร? ความคิดมันมาได้ได้อย่างไร? แยก แยกมันออก พอแยกมันออก นี่รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณมันแยกหมดแล้วเป็นกองๆ หมดเลย

“หลวงพ่อ แล้วชำระกิเลสอย่างไรล่ะ? หลวงพ่อ แล้วมันชำระกิเลสอย่างไรล่ะ?”

มันปล่อยหมดแล้ว ปล่อยแล้วก็ปล่อยแล้ว ปล่อยแล้วเป็นอย่างไรต่อ? ปล่อยแล้วกึ่งๆ นี่ไง ปล่อยแล้วก็ยังปล่อยไม่ได้ พอปล่อยแล้ว ถ้ามันปล่อยนะมันก็ว่าง ถ้าปล่อยใหม่ๆ นะเวลาพิจารณามันปล่อย มันปล่อยก็ไอ้โฮ โล่ง สบาย สุขมาก ปล่อยหมดเลย พอปล่อยหมดแล้วเดี๋ยวก็คิดอีก อ้าว คิดอีกก็แยกอีก ก็ปล่อยอีก แยกอีกก็ปล่อยอีก พอแยกไปๆ อันตื้นนะ นี่ไงพออันตื้นๆ ในรูป รูปนี้อารมณ์ความรู้สึก ความคิดเรามันก็มีขั้น ๕

ขั้น ๕ คือความรู้สึกนึกคิดเหมือนกัน ถ้าเป็นรูป เราอยู่เฉยๆ เรานึกนี่อยู่เฉยๆ แต่มันไม่นึกไปข้างนอกใจ ไม่ละเอียดยัง

เราจะบอกว่า “ธรรมในธรรม”

คำว่าธรรมในธรรม เห็นไหม ขั้น ๕ ในขั้น ๕ ขั้น ๕ คือรูป ในรูป รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ถ้ารูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ถ้ากระบวนการมันไม่ครบนะ ขั้น ๕ มันไม่สมานกันนะ ความคิดเราไม่มีหรือ คิดออกมานี่คิดไม่ได้หรือ เราก็นั่งลมหายใจไว้สิ ถิ่นลมหายใจคิดไหม? ถิ่นลมหายใจไว้ไม่คิดหรือ นั่นแหละคือตัวมันมันคิดไม่ได้ แต่ถ้ามันปล่อยล่ะ? พอปล่อยมันคิดออกมาเลย พอมันคิดออกมากระบวนการมันครบใจ

นี่ไงที่ว่าสัญชาตญาณของมนุษย์ มนุษย์มีธาตุ ๔ และขั้น ๕ ถ้าขั้น ๕ มันทำงานของมัน ถ้าขั้น ๕ ทำงานของมัน เห็นไหม คู่อัลไซเมอร์สิ นี่เขาว่าเป็นเพราะสมองคิดไม่ได้ไง คิดไม่ได้ นี่พอมันคิดแล้วมันสะดุด มันคิดไปไม่ได้ เพราะว่ากระบวนการของมัน ธาตุ ๔ และขั้น ๕ ไม่สมบูรณ์ ธาตุ ๔ และขั้น ๕ ไม่สมบูรณ์ คนบ้าคนใบ้เขามีความคิดของเขา เขาคูมของเขาไม่ได้

ฉะนั้น พอมันจับ พอจิตมันสงบแล้วมันจับอันนี้ได้ ถ้าจิตไม่สงบนะความคิดเป็นเรากี่เรานึกนี่ไง เรานึก เรารู้สึก เรารับรู้ไปหมด แล้วเรารู้สึกก็บอกว่าจิตๆ ก็ดูความคิดนี่แหละ พอความคิดมันปล่อย เออ ถ้าปล่อยหนหนึ่งไว้ เห็นนิพพานหนหนึ่งเป็นโสดาบัน เห็นนิพพานหนหนึ่งเป็นสกิทาคามี พอมันปล่อยปั๊บเห็นอะไรก็เป็น นี่เขาคิดของเขาไป นี่คือตรรกะของเขา แต่ถ้ามันพิจารณาไปมันเป็นความจริงนะ ถ้าจิตมันไม่สงบความคิดก็เป็นเรากี่ ถ้าจิตมันสงบมานะใช้ความคิด ปัญญาอบรมสมาธิ พอพิจารณาไปมันก็ปล่อยๆ ปล่อยนี่เป็นสมาธิ นี่เป็นปล่อย ปล่อยก็คือพลังงาน

ที่นี้พลังงาน เห็นไหม ขั้น ๕ ไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่ขั้น ๕ แล้วขั้น ๕ เวลาเสวยอารมณ์ นี่เสวยอารมณ์ จิตเห็นอาการของจิต จิตเห็นความรู้สึกนึกคิดมันจับ พอจับได้ปั๊บ โอ้โฮ โอ้โฮ จิตจับความคิดได้ แต่เราเอาความคิดไปไล่เรื่องข้างนอกนะ แต่ถ้าเราปล่อยขึ้นมาแล้วมันเป็นสมาธิแล้ว แล้วสมาธิถ้ามันจับความคิดได้นะ มันจับได้ มันรู้มันเห็นของมันนะ ถ้ารู้เห็นของมัน นี่วิปัสสนา

มันเหมือนในการก่อสร้าง งานก่อสร้าง ถ้าเราก่อสร้างเราจะต้องตอกเข็มไหม? เราจะต้องเทคานคอดินขึ้นมาไหม? เราจะตั้งเสาขึ้นไปไหม? นี่มันจับได้ มันมีเหตุ มีผลของมัน เราจะก่อสร้าง จะสร้างตึก ๑๐๐ ชั้น สร้างบนอากาศ วาดภาพเลยนะ โอ้โฮ ตึก ๑๐๐ ชั้นนะ มันอยู่ได้ไหม? มันอยู่ไม่ได้ มันอยู่ไม่ได้เพราะอะไร? มันเป็นไปได้ไม่ได้

ความรู้สึกนึกคิดที่เขาคิดกันมันเป็นอย่างนั้น เพราะมันเป็นเรื่องโลกๆ เรื่องโลกคือสัญญาอารมณ์มันจินตนาการสร้างภาพกันไป แต่ถ้าพอในภาคปฏิบัติ เห็นใหม่ ปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญาอบรมสมาธินี้พอดำมันปล่อยวางเข้ามาๆ พอปล่อยวางเข้ามา มันก็เป็นสัมมาสมาธิ พอสัมมาสมาธิ พอจิตมันเห็นนะ เห็นความคิด มันจับความคิด เขาเรียกเสวย ธรรมชาติของมันนะ พลังงานมันจะเสวย อย่างเช่นไฟฟ้า มันจะเข้าไปในเครื่องใช้ไฟฟ้าชนิดใด มันเข้าไปแล้วเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นมันก็ใช้งานของมัน โดยคุณภาพของมัน

จิตมันก็คิดของมันอยู่โดยธรรมชาตินี้แหละ นี่คือวัตถุใช้ไหม? แล้วพลังงานไฟฟ้าก็คือความคิด มันอยู่ในตัวเรานี้แหละ มันทำงานตลอดเวลา ทีนี้พอจิตมันสงบขึ้นมา พลังงานใช้ไหม? อธิปไตยสมาธินะ เวลาเข้าถึงสักแต่รู้ว่ารู้ จิตแยกออกจากกายเลย จิตอยู่ในกายนี้ก็ไม่รับรู้กายนี้ มันเห็นชัดๆ เห็นชัดๆ เลย แต่พอจิตมันสงบแล้ว ถ้าจิตสงบก็คือสงบ แต่พอจิตสงบเข้ามานะ มันสงบแล้วเรามีสติปัญญา มันจับความคิดได้ พอจับความคิดได้มันเสวยอารมณ์ พอเสวยอารมณ์นี้มันเห็นชัดเจน ทีนี้มันเห็นชัดเจนมันจับของมันได้ พอจับของมันได้มันก็จะแยกแยะรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณที่ว่าเป็นนี้แหละ

แต่เวลาที่มันจับไม่ได้มันมีตรรกะ แล้วมันคิดของมันนะ มันก็บอกอันนี้เป็นรูป อันนี้เป็นเวทนา มันคิดของมันไปเอง พอคิดไปเองมันไม่มีการกระทำ มันไม่เข้าสู่มรรค ถ้าเข้าสู่มรรคปั๊บ พอจับได้ปั๊บพิจารณาไป พอมันพิจารณาไปมันจะแยก พอมันแยก พอแยกแล้วมันก็ปล่อย นี่เขาเรียกตทังคปหาน คือการฝึกจิต เห็นใหม่ นี่มันก็นิเวรณ้อย่างหายาบ นิเวรณ้อย่างกลางใจ พอพิจารณาแยกแล้วปล่อยหมดเลย วางหมดเลย ทำบ่อยครั้ง มาก ทำบ่อยมากเลย พอทำไปๆ มันชักจืดนะ พอตทังคปหาน ตทังคปหานบ่อยๆ เข้าจิต

“หลวงพ่อกับไปข้างหน้าก็ไม่ได้ ถอยหลังก็ไม่ได้ แล้วทำอย่างไรต่อล่ะ? ทำอย่างไรต่อ?”

พอทำอะไรต่อป๊าก็ต้องบอกว่าในรูปก็มีขั้น ๕ ในเวทนามีขั้น ๕ ในสัญญาที่มีขั้น ๕ เพราะในรูปมันอย่างหยาบไข่มุข? ในรูปมันมีความรู้สึกที่ละเอียด นี้ธรรมในธรรม ชั้นในชั้น เพราะอะไร? เพราะในรูปมันก็มีขั้น ๕ ในเวทนามีขั้น ๕ ในสัญญาก็มีขั้น ๕ ถ้าในสัญญา สัญญาคือการเปรียบเทียบ ถ้าเราไม่มีขั้น ๕ มันจะเปรียบเทียบกับอะไร? มันก็ต้องมีการเปรียบเทียบ ในสังขารก็มีขั้น ๕ คือขั้นในขั้น แยกเข้าไปอีก แยกเข้าไปอีก ที่ไหนมีความรู้สึกนึกคิด ที่ไหนมีความรับรู้ได้ ต้องจับแล้วพิจารณาทันที นี่มันก็ละเอียดไปเรื่อยๆ นี่ที่ว่าทำไมมันถึงไม่ปล่อย? ทำไมมันถึงไม่ขาด? ถ้ามันจะปล่อย มันจะขาด มันจะขาดอย่างนั้น ถ้าขาดอย่างนั้นมันต้องไล่เข้าไป

ฉะนั้น เขาบอกว่า

ถาม : นีรวรณมีหยาบ มีกลาง มีละเอียดไหม?

ตอบ : มันมีหยาบ มีกลาง มีละเอียด ที่นี้หยาบ กลาง ละเอียดวัดกันที่ตรงไหน? หยาบ กลาง ละเอียด การทำงานของเรานี้ เราไม่จำเป็นที่ว่า อู๋ เราทำงานของเราไข่มุข? ถ้าทำงานของเรา เราสร้างบ้านของเราไข่มุข? สร้างบ้านของเรา เราก็ใช้วัสดุก่อสร้างที่สมควรแก่การสร้างบ้านของเรา เราสร้างบ้านนะเราต้องใช้ปูนซีเมนต์ที่เขาสร้างเขื่อน สร้างเขื่อนเขาต้องใช้ปูนคุณภาพสูงมากนะ นี่ซีเมนต์ที่เขาใช้เทเขื่อนเขาต้องมีคุณภาพของเขา อุณหภูมิของเขา เขาเทของเขาเพื่อความดัน เพราะว่ามันกักน้ำคุณภาพมันต่างกันมาก เราสร้างบ้านไม่ต้องใช้อย่างนั้นหรอก

อันนี้ก็เหมือนกัน ถ้าจิตของเรากิเลสมันหยาบ ถ้ากิเลสมันหยาบนะ พิจารณาไปมันรู้ทัน แล้วมันเศร้าหมองนะมันปล่อยได้ แต่ถ้ากิเลสมันละเอียดนะพิจารณาอย่างไรก็ไม่ไหว พลิกอย่างไรก็ไม่ขาด นี่จิตใจของคนมันแตกต่างกันตรงนี้ไง บางคนนี่นะมันซบมาเยอะ แล้วมันอยู่ได้จิตสำนึก พิจารณาแล้วพิจารณาอีก ทำแล้วทำอีก รู้ๆ อยู่ เหมือนเราสอนเด็ก ไปสอนลูก ลูกว่ามันผิดไหม? รู้ แล้วลูกทำทำไมล่ะ? ก็ไม่รู้ ก็ทำแล้ว รู้ว่าผิดไหม? รู้แล้วทำทำไมล่ะ? อืม ก็ไม่รู้ ก็มันทำไปแล้ว

นี่ก็เหมือนกัน พอจิตลึกๆ พิจารณาแล้วรู้ไหม? รู้ แล้วทำไมไม่ขาดล่ะ? อืม ก็ไม่ขาดนะทำไม? ไม่ขาดก็ไล่ ไล่เข้าไป นี่ไงถึงบอกว่าถ้าเราพูดถึงเป็นวิทยาศาสตร์ไข่มุข นีรวรณ มีกลาง มีละเอียด มันก็เหมือนคุณภาพ เหมือนกับความร้อน ถ้าความร้อน

อุณหภูมิขนาดนี้ จุดเดือดอาหารมันก็ต้องสุกใช่ไหม? ถ้าพูดถึงเขาจะหลอมพวกวัตถุ ความร้อนต้องมากกว่านั้น นี่คุณภาพของมันเป็นอย่างนั้น แต่กิเลสมันไม่เป็นเช่นนั้น กิเลสนะเดี๋ยวดี เดี่ยวร้าย วันไหนอารมณ์ดี ๆ ภาวนาดีนะสุดขอดเลย โห้ วันไหนถ้ามัน ย้อนศรนะ โห้โฮ หัวคว่ำ

ฉะนั้น หยาบ กลาง ละเอียด นี่ภาษาเรานะมันหยาบ กลาง ละเอียดเป็นของบุคคล ด้วย บุคคลคือบุคคลคนนั้นใช่ไหม? บุคคลคนนั้นถ้าภาวนาไม่เป็นมันก็ยังหยาบ แต่ถ้า พอเป็นขึ้นมาแล้ว มันหยาบ อย่างกลางขึ้นมาเราก็ไล่ของเราไป คือหยาบ กลาง ละเอียด มันก็อยู่ที่เรานี้แหละ ถ้าอยู่ที่เราแล้ว มันอยู่ที่ว่าจิตนิสัย เห็นไหม เอตทัคคะ ๘๐ องค์ มีความรู้ ความเห็นแตกต่างกัน แต่เป็นพระอรหันต์เหมือนกัน

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเมื่อก่อนเราพิจารณากาย เราก็พิจารณากายได้ผล แต่ถ้าพิจารณา กายได้ผล ถ้ามันเอาจิตอยู่ แต่ถ้ามันเอาไม่อยู่แล้ว ถ้ามันเอาไม่อยู่มันขึ้นมาเฉพาะเป็น เรื่องนิรันธ์ เป็นเรื่องพิจารณาธรรมแล้วก็สู้กัน อะไรก็ได้ ถ้ามันพิจารณาแล้วนะ หนึ่ง กิเลสมันชักแบบว่า เริ่มต้นกิเลสมันโดนล้อมกรอบก่อน แต่เดิมกิเลสมันเป็นเจ้าของ มัน เป็นเจ้าอำนาจบาตรใหญ่ในจิต แล้วมันมีอำนาจไปหมด จิตนี่เป็นข้าของมัน เราทำอะไร เราฝืนมันไม่ได้เลย แต่เวลาภาวนาปั๊บเราเริ่มล้อมมัน สัมมาสมาธิล้อมมันไว้ แล้วพอเรา หักใช้ปัญญา ล้อมมันแล้วต้องเอาตัวมันมาพิจารณากันว่าเรามีความยึดมั่นถือมั่นอย่างไร?

ถ้าเราล้อมมันแล้วนะเราไม่พิจารณามัน วงล้อมของเรา รั้วของเราที่ล้อมมันไว้ เดียวก็ซำรุดเสียหาย เดียวก็พัง พอเดี๋ยวพังมันก็กลับมาใหญ่เหมือนเดิม เราล้อมมันไว้ แล้ว เห็นไหม เราทำความสงบของใจแล้วเราล้อมมันไว้ แล้วเราพิจารณาของเราไป นี่ หยาบ กลาง ละเอียดเราพิจารณาของเราไป ของใครของมัน มันเป็นปัจจัยตั้ง มันเป็นการ รู้จำเพาะตน ถ้ารู้จำเพาะตนนะ หยาบ กลาง ละเอียดมีไหม? มี มีแน่นอน มันมีอยู่แล้ว มรรคหยาบ มรรคละเอียดด้วย

โสดาบัน สกิทาคามี อรหันต์ไม่เหมือนกัน มรรคคนละชั้น คนละตอนไม่ เหมือนกัน ไม่เหมือนกันเลย ถ้าเหมือนกัน คนเวลาพูดเหมือนกันนี่สูตรสำเร็จ นั่นคือ ปริยัติ วิทยาศาสตร์นี่สูตรสำเร็จ วิทยาศาสตร์เป็นปริยัติหมด แต่เวลาปฏิบัติไปแล้วมันมี เล่ห์ มึ่งอน มีเหลี่ยม มีชั้น มีเชิงอีกเยอะมาก มีเยอะมากปั๊บมันต้องปฏิบัติไปตามนั้น ถ้า ปฏิบัติตามนั้นมันจะเป็นปัจจัยตั้ง มันจะเป็นความจริงอันนั้น นี่ข้อที่ ๑.

ถาม : ถ้าพิจารณาธรรมในธรรมโดยคุณิวิวัฒน์ ต้องปล่อยให้เกิดนิวิวัฒน์ก่อนแล้วค่อยพิจารณาใช้หรือไม่ครับ

ตอบ : ในเล่นบอลนักกีฬาเนี่ย เขาบอกว่าถ้าเล่นในเชิงรุกมีโอกาสชนะ ถ้าเล่นในเชิงรับมันมีโอกาสเสมอกับแพ้ ฉะนั้น เราจะต้องรุกตลอด ทีนี้คำว่ารุกนะ รุกอะไรล่ะ? มันไม่มีอะไรให้รุก มันจะไปรุกที่ไหนล่ะ? มันรุกก็แบบที่เราต้องตั้งสติแล้ว เราตั้งสติแล้วภาวนา ต้องทำความเข้าใจของมันมันคงก่อน นี่เราภาวนาปั๊บ ถ้าจิตใจเราหงุดหงิด จิตใจเราไม่มีหลักมีเกณฑ์ มันทำอะไรทำไม่ได้หรือก นักกีฬา เห็นไหม เวลาเขาจะลงแข่ง นักกีฬานักไหน ถ้าเขาไม่วอร์มก่อน ไม่อบอุ่นร่างกายก่อน ลงไปนะบางทีนี่อ๊อคเลย เขาต้องอบอุ่นร่างกายของเขา

นี่ก็เหมือนกัน ก่อนภาวนานะเราก็เดินจงกรม นั่งสมาธิ ภาวนาของเราไป ถ้าจิตมันคืนะมันหมุนไป เว้นไว้แต่พระ คำว่าเว้นไว้แต่พระ เพราะพระนี่ภาวนา ๒๔ ชั่วโมงนะ พระภาวนา ๒๔ ชั่วโมงมันต่อเนื่องกันมาตลอด ฉะนั้น พอต่อเนื่องมาตลอด ตีตาดนี่ ปัญญาเกิด หลวงตาบอกว่าเวลาฉันอาหารอยู่ พอกิเลสมันจะมานะ ไหนกิเลสตัวไหน? ผลักอาหารก่อนจะสู้กับมันเลยนะ นี่เวลากินข้าวอยู่ พอกินข้าวอยู่ โอ๊ย อันนี้ดี อู๊ย อันนี้ดีคิดว่าอันนี้ มาแล้ว สู้เลย ไล่เลย ถ้าสู้เลย ไล่เลย เพราะว่าพระนี่ภาวนาตลอด

แต่ถ้าเรา เห็นไหม เขาบอกว่าถ้ามันพิจารณาแล้วต้องให้มันเกิดใหม่? ต้องรอมันใหม่? เราจะไปรออะไร? แต่ถ้าจิตมันไม่ดีเราก็ทำความเข้าใจก่อน หมายความว่าเราต้องมีกำลังสู้กับมัน ถ้าจิตสงบแล้วมันจะได้สู้กับมัน พอสู้กับมันนะ นิวิวัฒน์อะไรมันเกิดขึ้นมาเราก็จับ พอจับมันปล่อยนะ กิเลสมันมีอยู่มันจะแสดงออก เว้นไว้แต่เราพิจารณาของเราเข้มแข็ง เวลาพิจารณาคิเลสมันฉลาดนะ มันไม่ตายหรือกมันหลบ

นี่หลวงตาท่านพิจารณา เห็นไหม พิจารณาอสุภะ พิจารณาจนปล่อยอสุภะหมดเลย ปล่อยหมดเลยนะ ถ้าเป็นพวกเราก็ว่าเป็นพระอรหันต์แล้ว โอ๊ย พิจารณาจนไม่มีเลขาที่ใจไม่เจอ วางหมดเลย หลวงตาคิ้วปัญญาของท่านนะ วางแบบนี้ไม่เอา ไม่มีเหตุ ไม่มีผล ถ้าว่างก็ต้องบอกว่าว่างอย่างไรสิ ถ้ามันขาดมันก็ต้องบอกว่าขาดตอนไหนสิ นี่มันไม่บอก ถ้าไม่บอกอย่างนี้แสดงว่าสงสัย ไม่เอา พอไม่เอา ก็ไปเอาสุภะ เอาสุภะคือเอาความสวยงาม เอาสิ่งที่ชอบมาแนบไว้กับจิต มันพิจารณาเข้ามา กำลังมันยังคืออยู่ใช้ไหมมันก็

ปล่อยหมด มันก็ว่างหมด เอามาแบบนี้ฉันไม่มี ไม่เอา ฉันคิด ท่านก็ยังไม่ไว้ใจก็แบบไว้แบบไว้ ๓ วัน

คิดดูสิเอาของที่เราชอบใจ ก็เหมือนนมค เอาน้ำตาลไปไว้ที่หมด บอกว่าอย่ากินนะ วันแรกนมคมันก็ไม่กิน เอาน้ำตาลไปฝากนมคไว้ เฮ้ย อย่ากินนะ นี่มันก็ไม่กิน เพราะอะไร? เพราะเผื่อมันอยู่นะ แล้วนมคมันทนไหวไหม? อ้าว เอาน้ำตาลไปฝากนมคไว้ นี่ก็เหมือนกัน เอาสุกมาแบบไว้กับจิต ที่แรกนมคมันก็กินอะไรใหม่? มันก็ว่าไม่มีฯ จนวันที่ ๓ มันเริ่มไหวตัว นี่ไงไหนว่าไม่มี พอไม่มีปั๊บ ทีนี้ต่อไปปฏิบัติก็เอาสุกบ้างมาแบบไว้ตลอด แบบไว้เพื่อจะให้มันออกมา

เราบอกว่านี้ไงการพิจารณา การพิจารณาพอมันปล่อยแล้วๆ จิตมันมีอยู่นะ มันมีอยู่ ถ้าเราหยาบๆ มันต้องแสดงตัวแน่นอน แต่เวลาถ้ามันภาวนาจนชำนาญแล้ว แบบว่าพอชำนาญ ไม่อย่างนั้นเขาจะติดกันไง โสดาบนั้นก็ติด สกิทาคามีก็ติด อนาคตามีก็ติด อรหันต์ก็ติด ก่อนจะเป็นอรหันต์มันติดหมดแหละ เพราะเป็นอรหันต์นะ นี่อรหันต์มรรคอรหันต์ผลมันมั่วไปหมด งานนี้มันละเอียดมาก แล้วสิ่งที่งานละเอียดที่เราไม่เคยทำมันติดไปหมด มันติดใจ ถ้าภาวนามันปล่อย มันพิจารณามันปล่อย ตังคปหานคือชั่วคราว ใจ โอ้อโฮ ไม่เคยเห็นนะ นี่ใช่ อันนี้พระอรหันต์ พอ ๒ วันอรหันต์มันหายไปไหนไม่รู้ ทุกข์ฉิบหายเลย เออ อรหันต์มันหายไปแล้ว อ้อ ภูหลงอีกแล้ว

เป็นอย่างนี้ทั้งนั้นแหละ คนภาวนาทุกชั้น ทุกชั้นตอนจะมีอย่างนี้หมด เพียงแต่มีคนพูดความจริงหรือไม่พูดความจริง เวลาพูดนะ เวลาคุยกันใช่ไหม? โม่กันนี้ แหม เมื่อคืนภาวนาดีมากเลย คุยกันตอนเช้านะ พอตกเย็นมันทุกข์แล้ว เฮ้ เมื่อคืนภาวนาดีมากมันหายไปไหนไม่รู้ ตอนนี่ทุกข์แล้ว ทีนี้จะไปบอกเขาบอกว่าทุกข์ก็ไม่ได้ ก็ไปคุยกับเขาเมื่อคืนนี่เองบอกว่าเมื่อคืนภาวนาดีมากเลย อู๋ จิตอย่างนี้เลย แล้วพอตกเย็นพอมันทุกข์ ทุกข์ก็เก็บไว้ไม่กล้าบอกเขา บอกเขาได้อย่างไรละ? ไปบอกเขาได้อย่างไรละ เขาบอกว่าเขาภาวนาดี นี่มันกัณหองในใจ นักปฏิบัติมันรู้ นักปฏิบัติกับนักปฏิบัติมีงายามาหลอก รู้ทั้งนั้นแหละ

ฉะนั้น ถ้ามันพิจารณาไปอย่างนี้ พิจารณาธรรมในธรรม บอกว่าต้องให้มันเกิดก่อนไหม? ถ้ามันเกิดก่อน เราเล่นบอลเราจะยันไว้ใช่ไหม? รอเสมอกับแพ้ เอาเสมอเนาะ เอาเต็มเดียวไม่เอา ๓ ใช่ไหม? ถ้าชนะได้ ๓ เต็ม ถ้าเสมอได้เต็มหนึ่ง แต่ถ้าแพ้เลย

ถ้าเรารอรับอยู่ เห็นไหม ต้องให้พร้อมกันก่อนๆ ถ้าเราจับนิ้วนวดได้หรือเราจับกายได้นะ พอจิตสงบมันพิจารณาได้แล้ว การจับได้หมายถึงว่าการจับไว้ ขุดคุ้ยเจตสิกแล้วเราพิจารณาได้ต่อเนื่อง เหมือนกับนักโทษเราจับขังไว้ในคุก ถ้าประกันตัวไปจะสอบก็เรียกมาได้ตลอดเวลา

จิตถ้ามันจับได้แล้วพิจารณาไปได้เลย ไม่ต้องไปจับบ่อยๆ จับได้แล้วคือว่ามันจับกันได้แล้ว มันรู้แล้ว ในใจมันรู้ที่อยู่ ที่เราพิจารณาไม่ได้ ทุกคนที่พิจารณาไม่ได้เพราะหนึ่งพิจารณาอะไร? คนปฏิบัติทุกคนถามเลย พิจารณาอะไร? พิจารณาตรงไหน? พิจารณาอย่างไร? ส่วนใหญ่ถามกันอย่างนี้ พิจารณาตรงไหน? แล้วจะพิจารณาอะไรล่ะ? แล้วพิจารณาอย่างไรล่ะ? แล้วๆๆ ก็คือไม่รู้ไง ถ้าลองได้ถามก็คือไม่รู้ แต่ถ้ามันรู้มันจะถามไหม? มันรู้เพราะมันจับได้ พิจารณาปล่อย ปล่อย ปล่อยเดี๋ยวก็เกิดอีก เกิดอีกก็คือตัวมัน ตัวมันก็จับอีก พอพิจารณาก็ปล่อย ปล่อยก็จับอีก จับอีก ต้องพิจารณาอย่างนั้นแหละ

ฉะนั้น เราย้ำตรงนี้มากเลย ย้ำตรงที่ว่าเวลาเขาไปถามหลวงตา เวลาพิจารณามานี้ โอ๊ย คุยเป็นคั้งเป็นแควนนะ โอ้โฮ พิจารณาอย่างนั้นๆ นะ ไปถามว่าใช่ไหม? หลวงตาบอกว่าใช่ ถูกไหม? ถูก แล้วทำอะไรต่อล่ะ? ก็เข้าไปไง ซ้ำสิ ซ้ำลงไป นี่หลวงตาตอบอย่างนี้ ถูก แล้วชัดเจนมากเลย แต่ไอ้คนฟังนี่เบื้อ ไม่ตอบอะไรสักคำ บอกให้ซ้ำอย่างเดียว แล้วซ้ำอะไรล่ะ? ก็ที่ทำมานี้มันถูกไหม? ก็บอกว่าถูก ที่เราทำมานี้ถูกไหม? ถ้าเราทำมาไม่ถูก เราเอาอะไรมาถาม สิ่งที่เราไปถามเราก็เอาปฏิภิกิริยา เอาการกระทำของใจที่เราทำมาไปถามท่าน

ถามท่านว่าถูกไหม? ท่านก็บอกว่าถูก ถูกแล้วถามท่านว่าทำอะไร? ท่านก็บอกให้ซ้ำต่อไป ก็ให้ทำอย่างที่ทำมานั้นแหละ แล้วทำซ้ำก็กระบวนการอย่างนั้น ก็ทำซ้ำ แล้วไปทำอะไรล่ะ? ทำกระบวนการนี้เสร็จแล้ว นี่ถูกไหม? ถูก แล้วทำอะไรต่อไปล่ะ? ต่อไปก็ทำให้หลงเหลือใจไหม? คือไม่ต้องทำอะไรเลยใช่ไหม? ถ้าจะตอบก็ตอบไปทางนั้นเลยหรือ? ถ้าตอบให้ถูก ถูกก็คืออยู่ตรงนี้ อยู่ตรงนี้แล้วทำอะไรต่อไป? ก็คือซ้ำซ้ำคือกระบวนการที่ทำมาทั้งหมดนั้นแหละ ให้ทำอย่างนั้นเข้ามาอีก

กระบวนการที่ทำมาทั้งหมดก็คือใหม่ๆ กินข้าวมีอันนี้เสร็จแล้ว มีต่อไปอาหารก็อาหารอย่างนี้ แต่มันทำใหม่ ถ้ากินข้าวมีอันนี้หมดแล้วนะ ทำเสร็จแล้ว อย่างนี้ถูกไหม? ถูก แล้วทำอะไรต่อไปล่ะ? ให้ซ้ำ อ้าว ก็มันมีแต่จานเปล่าๆ จะซ้ำอะไรล่ะ? จะกินอะไร

มันไม่มี มันไม่มีก็ต้องนิรนัยเกิดขึ้นไง ช้าหมายความว่ากระบวนการจะเริ่มต้น เริ่มต้นอีก
วงจรหนึ่งที่มันจะเกิดขึ้น อย่างเช่นจับกายได้ก็พิจารณากายเข้าไป จับจิตได้พิจารณาจิต
พิจารณาจิตเข้าไป พิจารณาแล้วมันก็ปล่อย ปล่อยแล้วมันก็เกิดอีก

ความคิดไม่มีใช่ไหม? พอพิจารณาปล่อยไปแล้วความคิดไม่มีอีกเลยหรือ? มี ก็มีก็
จับตรงนั้นนั่นแหละคิด จับตรงนั้นแหละแล้วพิจารณาต่อไปเลย พิจารณาเข้าไปๆ พอเข้าไป
ไปแล้วมันจะละเอียดเข้าไปนะ พอมันรู้เข้าไป ถ้าเป็นโศคาบันแล้วมันง่ายหน่อยหนึ่ง
เป็นโศคาบันเพราะอะไร? เพราะก่อนจะถึงเป็นโศคาบันมันต้องล้มลุกคลุกคลานมาก่อน
ถ้ามันล้มลุกคลุกคลานมาก่อน พิจารณาไปแล้วมันขาด ขาดคือสังโยชน์มันขาด พอ
สังโยชน์มันขาดแล้วมันก็เห็นแล้ว เห็นกระบวนการครบวงจรของมัน

คือเริ่มต้น เริ่มต้นล้มลุกคลุกคลาน ท่ามกลาง ท่ามกลางคือการต่อสู้กำลังได้เสีย
ที่สุด ที่สุดคือพิจารณาจนมันขาด พอมันขาดปั๊บมันเห็นหมดแล้ว พอเห็นหมดแล้ว อ้อ
สภิกขาคามีก็ต้องเป็นแบบนี้ อนาคามีก็ต้องเป็นแบบนี้ มันมีพื้นฐานอันนี้ ถ้าพื้นฐานอันนี้
มันก็จะต่อไป ต่อไปขั้นสภิกขาคามี อนาคามีต้องทำอย่างนี้ ทำแบบนี้แหละ แต่กิเลสที่
ละเอียดกว่ามันก็หลอกให้หวั่นอยู่ดี หวั่นอยู่ดี ถ้าหวั่นขนาดไหนครูบาอาจารย์เป็น
ที่พึ่ง ครูบาอาจารย์เป็นที่ปรึกษา เราก็ปรึกษาครูบาอาจารย์ของเรา

นี่พูดถึงข้อ ๒.

ถาม : การพิจารณาธรรมในธรรมต้องนิรนัย ต้องปล่อยให้เกิดนิรนัยก่อน
แล้วค่อยพิจารณาใช่หรือไม่ครับ

ตอบ : ถ้ามันเกิดก็พิจารณาเลย แต่ถ้ามันไม่เกิด ไม่เกิดก็พิจารณาเข้าไปเลย เข้า
ไปเลย คือว่าถ้ารอให้มันเกิดก็เหมือนเล่นบอลรับ นั่งรอเล่นนะ เฮ้ย บุกเข้ามา ตั้งตรงจุด
โทษแล้วเตะเลย มีแต่แพ้กับแพ้ ไม่ต้องรอให้มันเกิดก่อน ใส่มันเลย รุก ไม่ใช่นั่งเฝ้า
ประตูเป็นแถวเลย นั่งเรียงเลย ๑๑ คน อ้าว รอให้เขามายิง รอให้มันเกิดไง

การปฏิบัติมันมีหลายอย่างนะ นี้อยู่ที่ความชำนาญ เพราะพิจารณาไป อ้อฮือ เรา
บอกว่าเวลาใช้ปัญญาพิจารณานะสนุกกว่าเล่นเกม เราไม่เคยเล่นเกมเพราะเราเล่นไม่เป็น
ทำอะไรก็ไม่เป็น แต่เวลาฟังเขาคุยกันว่าเกมสนุกอย่างนั้นๆ เราก็บอกว่าสู้ปัญญาไม่ได้

หรือก ผู้เวลาพิจารณา พิจารณานี้มันกว่าเยอะเลย เล่นเกมแพ้ ชนะได้เต็ม ถ้าพิจารณา มันปล่อยแล้วมันกว่าเยอะเลย แล้วพิจารณาไปแล้วจะรู้

ถาม : ๓. อุบายการใช้ปัญญากำจัดนิวรณ์แต่ละตัวครับ

ตอบ : อุบายนะมันอยู่ที่จิต ถ้าโทสจริตนะ พออะไรสะกิดมันพุ่งเลย พุ่งเลยๆ ถ้าพุ่งเลยมันต้องมีเมตตา มีอะไรของเราไว้ อยู่ที่จริตใจ อุบายนะ อุบายมันต้องขึ้นเป็น ปัจจุบัน เวลาเราพูดเราบอกครูบาอาจารย์เวลาทำท่านพูดอะไรเป็นคติธรรม เป็นคติธรรมของเรา ให้เรามีต้นทุน พอมีต้นทุนบิ๊บนี่เป็นสัญญาไหม? เป็น แต่เป็นสัญญา สัญญาเริ่มต้น ถ้าไม่มีสัญญาเลย เราไม่มีทุนเลยเราจะเอาอะไรไปทำ เราก็คงต้องมีทุนใช่ไหม?

อย่างเช่นธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า นี่ก็สัญญา ไปศึกษาจำมาเป็นสัญญาทั้งนั้นแหละ แต่สัญญามันทำขึ้นมาแล้ว นั่นสัญญาใช่ไหม? แต่พอเราทำแล้วเราได้ผลกำไรขาดทุนนี้ของเรา ถ้าผลกำไรขาดทุนของเรานี้ ไอ้ที่ต้นทุนนั้นจะกิน จะกินพระพุทธเจ้า แต่เราจะให้เกิดขึ้นมากับเรา เราจะเกิดขึ้นมาเป็นความจริงของเรา ถ้าเป็นความจริงของเราขึ้นมา นี่เป็นคติธรรม ถ้าคติธรรม เวลาครูบาอาจารย์ให้อุบาย เวลาเทศนาว่าการเราจับเลย จับเลยแล้วเราทำเลย

พอเราทำขึ้นไป ถ้าเราทำขึ้นมา นี่เริ่มต้นจุดประเด็นด้วยอุบาย ด้วยสัญญา แต่พอเราทำไปแล้วนะเดี๋ยวมันจะเกิดกระบวนการแล้ว กระบวนการว่าถูกหรือผิด ถ้าสัญญาแล้วใช้ปัญญาใคร่ครวญกับสิ่งที่เป็นสัญญาตลอดไป มันก็จะลุ่มกึ่ง ลุ่มหงายอยู่นั่น เพราะมันไม่เป็นจริงของเรา แต่ถ้าเป็นจริงของเรา เห็นไหม เหมือนเช่นถ้าเราทำอาหารใช่ไหม? ถ้าเป็นในครัวของเราทำอะไร อาหารเสร็จมันก็ต้องเป็นของเรา

จิต จิตถ้ามันจับได้ หรือมันพิจารณาของมันได้ มันพิจารณาของมันไป มันจะเป็นผลงานของเรา เป็นปัจจัยตัดตั้ง แต่ แต่อาศัยใจ อาศัยคติธรรม อาศัยสิ่งที่ครูบาอาจารย์ท่านเทศนาว่าการไว้ ถึงว่าเป็นสัญญาก็เป็นสัญญา แต่มาพูดถึงเวลาผลใจ เวลาผล เวลาพูดอย่างนั้นๆ พูดถึงมันเป็นอย่างนั้นๆ คือเทียบแบบมันพูดไม่มีของเราใจ ถ้าเป็นของเรานะ เวลาพิจารณาแล้วเป็นอย่างนั้นๆ แต่ถ้าคนไม่มีนะ จะบอกเลยนะ พิจารณาแล้ว เหมือนกับของหลวงตาอย่างนั้นๆ

แล้วเวลาพูดนะ มีพระมาพูดกับเราเยอะมาก บอกว่าเวลาปฏิบัติไปแล้วนะ นี่พิจารณาไปแล้วพิจารณาคือเป็นเม็ดข้าว เพราะอะไร? เพราะวิทยานิพนธ์ ในสภามหาวิทยาลัยวิทยานิพนธ์ของใครเข้าไปอยู่ที่นั่น ในการปฏิบัติของครูบาอาจารย์นะ เช่น หลวงปู่มั่นพิจารณาอย่างไร? หลวงปู่ขาวพิจารณาอย่างไร? หลวงปู่ชอบพิจารณาอย่างไร? หลวงตาจุดและต่อมพิจารณาอย่างไร? ขึ้นสุดท้ายจุดและต่อม เหมือนกับ อวิชา มะพร้าวมี ๒ ขั้ว นี่แล้วคนปฏิบัติไป ของผมจุดและต่อมครบ มันไปก็อปี้วิทยานิพนธ์มาทั้งเล่มเลยนะ มันบอกว่าเป็นของมัน แล้วก็มาคุยให้ฟัง อย่างนี้ไม่ใช่ อย่างนี้ไม่ใช่เด็ดขาด

ฉะนั้น เวลาปฏิบัติไปเราใช้อุบายมาเหมือนกัน แต่เวลาเกิดเกิดอะไรกับเรา เกิดอย่างไร? ไม่มีเหมือนกัน ถ้าเหมือนกันนะ เพราะพระคิดกันอย่างนั้น เห็นไหม เพราะมีพระบางองค์มาคุยกับเราไง คุยจะให้เรายอมรับว่าเขามีธรรม เขาบอกของเขาพิจารณาเป็นต้นข้าว พอขึ้นเป็นต้นข้าวจะอันนี้เป็นของหลวงปู่ขาว หลวงปู่ขาวอยู่ในประวัติท่านใครๆ เขาก็รู้ ถ้ารู้แล้ว วิทยานิพนธ์มันมีอยู่ในสภาไง แล้วเอ็งเขียนเหมือนกันเปี๊ยะเลย แล้วเอ็งไปส่งเขารับเอ็งไหม? ไม่มีสิทธิ์ แต่กิเลสมันไม่รู้ นี่กว่าถูกพูดแล้วเทห์ แล้วไอ้คนฟัง ฟังแล้วก็อึ้งนะ แต่ถ้าคนเป็นนะ เอ็งนี่มหาโจร ภวานาไม่เป็นก็ไปลอกเลียนของเขา

นี่พูดถึงเวลาเป็นโทษนะ แต่ถ้าเวลาบอกว่าเป็นคตธรรมเราไม่ได้ไปอ้างอิงว่าเป็นสมบัติของเรา เพียงแต่เราพิจารณาไม่เป็น เราพิจารณาไม่ได้ วิทยานิพนธ์ของใครก็เอามาเป็นต้นแบบใช้ไหม? แล้วพยายามฝึกฝนตัวเราขึ้นมา ถ้าฝึกฝนตัวเราขึ้นมาแล้ว เดี่ยวพอเรารู้จริง อันรู้จริงนี่เขียนออกมา อันรู้จริง วิทยานิพนธ์ของเราเขียนออกมา ถ้ามันรู้จริงขึ้นมาแล้วมันเขียนออกมานะ อ้าว คำนมาสิ ก็มันเป็นแบบนี้ เขียนออกมา เขียนออกมาที่นี้ไงหลวงปู่ขาวก็เทศน์ของหลวงปู่ขาว หลวงตาก็เทศน์ของหลวงตา

ฉะนั้น สิ่งที่ว่าอุบาย อุบายจะเกิดนะมันต้องเป็นปัจจุบัน ฉะนั้น ปัจจุบันขึ้นมาขณะที่เรากวนาเป็นปัจจุบัน แต่ตอนนี้บอกว่าอุบายในการใช้ปัญญา เราใช้ปัญญาถูกต้องแล้ว นี่ถ้าไปถามหลวงตาว่าถูกไหม? ถูก แล้วทำอย่างไร? ก็ซ้ำไป ซ้ำ ถ้าเราทำมาถูกต้อง เห็นไหม อย่างนี้ถึงมหมดเลย เราขับรถไปนะ มีถนนหนทางพอไปได้ แต่มันลำบากหน่อยหนึ่ง บอกจะไปทางที่เรียบๆ ไปทางไหน? พอเขาบอกว่าไปทางเรียบๆ นะ ก็ขึ้นก่อนเมฆไป พอขึ้นก่อนเมฆก็ส่งขึ้นไปดวงจันทร์เลยไง อ้าว ไปไม่ได้

นี่ไงถ้าบอกว่าขออุบาย อุบายก็ขึ้นก่อนเมฆเลย อ้าว ก็อุบายของเขาไม่ใช่ของเรา ถ้าไม่ใช่ของเรา อุบายนะ ไอ้คนแนะนำก็อู้อี้ สูดยอดเลยนะ เพราะอะไร? เพราะเขาไปจรวดใช่ไหม? เขาก็ยังขึ้นดวงจันทร์เลย ไอ้เราขบรณะก็บอกว่าต้องการอุบาย ไอ้คนที่ชำนาญอยู่แล้วก็บอกว่านี่ไงขึ้นก่อนเมฆเลย ขึ้นก่อนเมฆก็ยังไม่ดวงจันทร์เลย แล้วเอ็งจะไปได้อย่างไรล่ะ? ไปไม่ได้ เพราะมันไม่ใช่ของเรา เราไปขออุบายจากเขา แต่อุบายจากเขา ครูบาอาจารย์ท่านก็จะแนะนำของท่าน แนะนำของท่าน ท่านจะแนะนำ

เวลาครูบาอาจารย์ท่านแนะนำ เวลาหลวงตาขึ้นไปหาหลวงปู่มัน เวลาภาวนาขึ้นไปหาหลวงปู่มันนะ หลวงตาก็บอกว่าจะไปขออุบายไป หลวงปู่มันท่านล้มโต๊ะเลย คือท่านผลัดเลย ให้ไปหาเองไป ถ้าเราบอกอุบายไป มันก็จะบอกว่าอันนั้นของเราดีกว่า ของเรานั่นดีกว่า อันนั้นไม่ถูก เวลาบอกนี่ก็เลสไม่ได้หรอก แต่เวลาจะบอกอุบายนะ เวลาพระพุทธเจ้าเทศนาว่าการ เทศนาว่าการหลานพระสารีบุตร

“ไม่พอใจสิ่งต่างๆ เลย ไม่พอใจใดๆ ทั้งสิ้น”

พระพุทธเจ้าบอก “ถ้าเธอไม่พอใจสิ่งต่างๆ เธอต้องไม่พอใจอารมณ์ความรู้สึกของเธอด้วย อารมณ์เธอก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง”

พระสารีบุตรพัดพระพุทธเจ้าอยู่ข้างหลัง พัดพระพุทธเจ้าอยู่ข้างหลัง ไปถึงเป็นพระอรหันต์เลย คนที่ฉลาดนี่นะ เวลามันเทียบเคียง นี่บอกคนอื่นแท้ๆ เลย แต่พระสารีบุตรอยู่ข้างหลังได้เป็นพระอรหันต์ เทศน์สอนหลานพระสารีบุตร แต่พระสารีบุตรได้เป็นพระอรหันต์ ถ้าบอกตรงๆ นะพระสารีบุตรไม่รับ เพราะเวลาสอนนะ สอนพระโมคคัลลานะ ๗ วันเป็นพระอรหันต์ บอกพระสารีบุตรนะ พระสารีบุตรเอามาเทียบ อ้อ นี่ของพระพุทธเจ้า นี่ของเรา อันนี้ของพระพุทธเจ้า อันนี้ของเรา ไม่หลง งง ไม่หลงใจ แต่เวลาสอนคนอื่นพระสารีบุตรเป็นพระอรหันต์

เราจะบอกว่ากิเลสนี้ร้ายนัก การแนะนำอุบาย การแนะนำนี่มันจะมีการโต้แย้งในใจเล็กๆ เวลาครูบาอาจารย์บอกว่าเราผิด เราจะโต้แย้งว่าไอ้โฮ เทวดาตัวเขียวๆ อย่างนี้ผิดหรือ? ไม่มีทางหรอก เทวดาตัวเขียวๆ มันว่ามันถูกใจ มันจะว่ามันถูก มันดี เวลาอาจารย์บอกว่าเอ็งผิดนะ อืม มันจะผิดได้อย่างไร? เทวดาตัวเขียวๆ นี่ผิดด้วยหรือ? ไม่มีทาง แต่ถ้าเวลามันคิดได้นะ ไอ้โฮ จริงๆ นะเวลาคิดได้แบบนี้หมด ไอ้โฮ สดคนนะ ถ้าคิด

ได้ตลอดเลยนะ โอ้โฮ ผิดเต็มๆ เลยละ ผิดทั้งหมดเลย ถ้ามันคิดได้ แต่ถ้าคิดไม่ได้นะ โอ้โฮ ตัวเขี้ยวๆ นี่ผิดด้วยหรือ? นี่ก็เลยเป็นแบบนี้ คนปฏิบัติมาจะเจอสภาวะแบบนี้มาเยอะ

ฉะนั้น เวลาหลวงตาท่านถึงได้พูดไป

“หมูกณะให้ปฏิบัติไปนะ ถ้าใครปฏิบัติถึงจุดนี้ ถ้ารู้ถึงจุดนี้จะมาราบศพ”

ถ้าดูสภาวะของใจมันขึ้นไปเสมอกัน มันจะรู้ มันจะเห็น ถ้าดูสภาวะของมันยังไม่รู้ ไม่เห็นนะ เอาไม้ค้ำไปจ่อ เอาลำโพงไปจ่อหูมัน มันยังไม่รู้ ไม่มีทางรู้ ฟังจนชินหู พูดจนชินปาก นี่ปากพูดจนชิน มันฟังจนชินหู แต่หัวใจมันค้ำ หัวใจมันค้ำ แต่ถ้าเวลาธรรมะมันเข้าไปเปิดเผยนะ มันจะเปิดเผยออกมา ถ้าเปิดเผยออกมาอย่างนี้ปฏิบัติ

นี่การปฏิบัติมันเป็นอย่างนี้ ทีนี้การปฏิบัติเป็นอย่างนี้ เราจะต้องเข้มแข็ง ทีนี้พุดนี้พุดให้กำลังใจนะ ให้กำลังใจหมายความว่าหลวงปู่มัน หลวงตา ครูบาอาจารย์เรา หลวงปู่ขาว ครูบาอาจารย์เราเป็นพระอรหันต์ทั้งนั้นเลย แต่ที่เล่านี้เล่าถึงประสบการณ์ของท่านที่ท่านกว่าจะเป็นพระอรหันต์ท่านล้มลุกคลุกคลานมาขนาดไหน? ท่านจริงจังขนาดไหน? ท่านทำมา ขณะที่ท่านทำท่านไม่มีลูกศิษย์ลูกหาหรือ ท่านคือตัวท่านเปล่าๆ

เหมือนพระกับพระตัวต่อตัวสู้กันมาตลอด ท่านไม่ได้ต้องแบกรับภาระอย่างนี้ไป ท่านยังไม่ได้ออกมาเทศน์สอนว่าใคร มันไม่ต้องแบกรับภาระพะรุงพะรัง ตัวต่อตัวสู้กันเต็มที่ จนท่านถึงที่สุดแล้วท่านถึงจะมาเป็นผู้นำของพวกเขา นี่เวลาพวกเรา เราทำของเรา เราต้องมีกำลังใจของเรา เพื่อประโยชน์กับเรานะ

ฉะนั้น อุบายการใช้ปัญญา นี่เราใช้อุบายอย่างไรได้ประโยชน์ต้องเป็นอย่างนั้น อุบายการใช้ปัญญา อย่าง นี้การพิจารณาธรรมเขาเรียกว่าพวกพุทธจริตคือพวกที่มีปัญญา แต่ถ้าผู้มีศรัทธาจริตนะ กำหนดพุทโธ พุทโธให้จิตสงบลงไป แล้วมันเพ่ง มันดู มันแยก มันแยะ วิภาคะ อันนั้นมันเป็นอีกเรื่องหนึ่งนะ ฉะนั้น จริตของคนมันไม่เหมือนกัน ทีนี้ไม่เหมือนกัน นี่ฟัง ฟังตอบปัญหาแล้ว สิ่งใดเป็นประโยชน์ที่เอามาใช้กับเราได้ เอาตรงนั้นไปใช้ แต่บอกว่าจะให้เหมือนเรา หรือเราปฏิบัติไปทางไหนแล้วอย่างหนึ่ง

อย่างเช่นที่พูดเมื่อกี้ี้ บอกว่าเราไปทางรถ ทางของเรามันจะลำบากลำบากเราก็ไปได้ จะไปขอครูบาอาจารย์ท่านก็จะชี้ขึ้นก้อนเมฆ ก้อนเมฆมันจะขึ้นไปอย่างไรล่ะ? ฉะนั้น ถ้าเราเอาเป็นคติ เราเอามาใช้เป็นประโยชน์กับเรา ถ้าเราใช้ประโยชน์ได้ขนาดไหน สิ่งนั้นเป็นประโยชน์กับเรา ถ้าสิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์กับเรา มันไม่ใช่ทางของเรา ถ้าไม่ถูกทางของเรา รถของเรา ไปในทางของเรา มันจะเป็นหลุม เป็นบ่อ ถนนหนทางมันจะลำบากลำบากมันก็เป็นทางของเรา ถ้าเขาชี้ขึ้นก้อนเมฆ ชี้ลงทะเลเราไปไม่ได้หรอก

เห็นเขาไปสะดวกๆ เขาไปเรือกัน เขาลงทะเลกันก็จะเอารถเราลงทะเล ลงไปรถก็เสียหายหมดนะ นี่พูดกันไว้ไง กันไว้บอกว่า โอ๊ย ถ้าดีแล้วเอามาหมดเลย เดียวไปนะ ไปภาวนาอยู่นะหัวที่มดิน ของใครดีเอาตรงนั้น ปฏิบัติแล้วดี ปฏิบัติแล้วสะดวกสบายของใคร เอาตรงนั้น แต่เวลาตอบปัญหาเป็นเฉพาะๆ เฉพาะประเด็นนี้ๆ ประเด็นอื่นเราก็ตอบไปอย่างหนึ่ง ประเด็นหนึ่งเราก็ตอบไปอย่างหนึ่ง มันจะไม่มีสิ่งใดเหมือนกัน เพราะมันเป็นพันธุกรรมของจิต จิตของใครจิตของบุคคลคนนั้น เภรกรรมเราสร้างของเราเอง แล้วปัจจุบันนี้เราพยายามจะหาทางออกกัน ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เราจะมีธรรมเป็นที่พึ่ง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “เธออย่ามีบุคคลเป็นที่พึ่ง อย่ามีสิ่งใดเป็นที่พึ่ง เธอจงมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด”

นี่เราจะมีธรรมเป็นที่พึ่ง เพราะเราชวนชาย ประพฤติปฏิบัติธรรมกัน เอวัง